

לימוד אמונה

חלק ו' – ב' כסלו

מתוך שיחות הרב צבי יהודה קוק זצ"ל

לימוד אמונה

10. ספר 'הכוזרי'

רבי ישראל משקלוב עמד בראש עליית תלמידי הגר"א לארץ-ישראל. הוא היה תלמיד מובהק של הגאון, ועמד שני ברשימת תלמידיו, אחרי רבי חיים מוולוז'ין. כהקדמה לספר קטן בשם 'בית יעקב' לר' יעקב ברוידא, נמצאים שלושה דפים של 'תוספות מעשה רבי' שנמצאו בכתבי יד של ר' ישראל משקלוב. 'מעשה רבי' הוא רובו ככולו הלכות או הנהגות הלכתיות, אבל יש בו גם שני סעיפים חינוכיים מוסריים:

א. התיקון לבעלי תשובה אינו על-ידי צומות וסיגופים, אלא על-ידי שני דברים עיקריים: 1. תוספת קניין תורה ושקידת התורה, שהוא התיקון העיקרי. 2. נקיות הלשון.

ב. "רבינו הגר"א היה מחבב ספר מנורת המאור, וספר חובת הלבבות, ובמקום שער היחוד היה אומר ללמוד ספר הכוזרי הראשון שהוא קדוש וטהור, ועיקרי אמונת ישראל והתורה תלויין בו". המובן של "היה אומר" הוא שהיה רגיל לומר וחוזר על כך עוד ועוד, כפי שמפרשי פרקי אבות ביארו ביטוי זה.

גם אמונה צריכה לימוד. מתוך ש"מצוה לשמוע דברי חכמים", מצווים אנו לשמוע בדברי-קודש של הגאון ללמוד אמונה, ודווקא מתוך ספר 'הכוזרי'. הגאון מדגיש שממנו יש ללמוד אמונה ולא משער היחוד. מספר 'חובות הלבבות' יש ללמוד מוסר, אבל אמונה שהיא עיקר, יש ללמוד מספר 'הכוזרי'.

[...] יש הרבה ספרים לבירור ענייני אמונה, כספר 'מורה נבוכים', שכולל הרבה דברים כלליים, וגם קבלת עול מלכות שמים בשכל והבנה. מה שאין כן ספר 'הכוזרי', שהוא מיוחד בכך שהוא עוסק כולו בסגולת ישראל, כולו עם-ישראל. לכן הוא קודש קודשים. על כן, מעת שהתחילה קביעות השם לשיבה המרכזית, קבע אבא זצ"ל לימוד בספר 'הכוזרי'. אין שום אפשרות אחרת.

גם ספר 'אורות' הוא קודש קודשים. ברור שכל כתבי אבא זצ"ל הם קדושים, אבל 'אורות' הוא כולו ישראל, כולו גאולת ישראל ופקודתו, כולו אורו של משיח, על כן הוא קודש קודשים.

גישתו של ספר 'חובות הלבבות' היא גישה פילוסופית של הוכחות וראיות: אם יש עולם, יש גם מחדש עולם. מן הבריאה מגיעים אל הבורא. כמעט שלא מוזכר בספר 'חובות הלבבות' עניינו של ישראל בערכו כאומה. לעומת זאת, גישתו של ספר 'הכוזרי' היא מן הבורא אל הבריאה. הוא מתחיל מן הסגולה האלוהית של עם-ישראל, וזהו חילוק יסודי.

כמו כן בשיחותינו, הן בפרשת השבוע במוצאי שבת והן בשיעורים אחרים, תמיד אנו חוזרים לשיטה אחת: להתרגל להיפגש עם ריבונו-של-עולם, להתרגל לעקוב אחר מעשה ד', "כי לא יטוש ד' את עמו".

13. סדר לימוד אמונה

שאלה: יש אנשים שלומדים ספרים של פנימיות התורה בגירסא. מה ערך הדבר? תשובה: לא. לא. אין לזה מקום בשום אופן.

שאלה: מה הסדר בלימוד פנימיות?

תשובה: יש להתחיל בספר 'מסילת ישרים' ו'שמונה פרקים' לרמב"ם, להמשיך בספרי המהר"ל, 'נתיבות עולם', ואחר-כך בשלישיה — הנצח, הגבורה והתפארת. יש לחזור עליהם פעמיים-שלוש כדי לעמוד על הבנת לשונם. אחר-כך אפשר ללמוד ספר 'נפש החיים', וגם ספר 'התניא', אבל 'נפש החיים' קודם, כי הוא יותר מסודר. ואז יש מקום לגשת אל פנימיות התורה במדרגותיה, פנימיות ופנים פנימיות. יש להתחיל בספרי הרמח"ל ואחר-כך לעבור לספרי הגר"א.

אמנם היסוד לפנימיות הוא לימוד מהר"ל, כפי שהוא מזכיר הרבה פעמים: "ואם תשכיל, אז תבין דברי חכמה". זהו המפתח לחכמה הפנימית.

(תלמוד תורה א', פסקאות 10-13)